

I detta nummer:

- Pengar att söka för livsmedelproducenter
- Utbetalningsläget 2010
- Insatser inom utvald miljö
- Greppa Tämnrån

Allmänt/ Jordbruk & landsbygd

Pengarna för startstöd är förbrukade

Den budget som tilldelats Uppsala län för startstöd är nu förbrukad, vilket innebär att Länsstyrelsen i dagsläget inte kan bevilja några ytterligare ansökningar stöd inom denna budget. Under hösten 2011 kommer en nationell översyn av Landsbygdsprogrammet att genomföras, vilket kan komma att innebära att vissa medel omfördelas mellan länen. Länsstyrelsen inväntar därför detta beslut för att se om några ytterligare medel tillförs länets startstödsbudget och alla ansökningar om startstöd kommer därmed att vila tills vi vet om några ytterligare medel tillförs budgeten eller ej.

Margareta Insulander,
018-19 51 73

Innehåll

Pengar att söka för livsmedelproducenter	sid 3
Intervju med en byggnadskonsulent	sid 4
Utbetalningsläget för 2010	sid 5
Insatser inom utvald miljö	sid 6
Greppa Tämnrån	sid 10
Strukturkalkning	sid 12
Kurser & rådgivning	sid 13

Viktiga telefonnummer

Stödträter

0771-22 32 23 (Jordbruksverket)

Blockinventeringen

0771-22 32 23 (Jordbruksverket)

Inbjudan till Partnerskapsmöte samverkan för landsbygdsutveckling i Uppsala län

Datum: Måndagen den 29 augusti

Tid: Kl. 17.00 – 19.30 (kaffe & smörgås från kl. 16.30)

Plats: Nyfiket, Länsstyrelsen i Uppsala, Hamnesplanaden 3

Anmälan görs via kalendariet på länsstyrelsen hemsida: www.lansstyrelsen.se/uppsala senast 24 augusti.

Nuvarande strategi för landsbygdsprogrammet togs fram av länsstyrelsen tillsammans med Partnerskapet i Uppsala län. Nu har processen med att ta fram det nya landsbygdsprogrammet för 2014-2020 påbörjats. Miljö, klimat och innovation är målområden som kommer att styra det kommande programmet i större utsträckning än idag.

Olika aktörers synpunkter är viktiga för att påverka det nya programmets innehåll och på mötet ska vi diskutera vad som ska tas med till det nya programmet och vad som behöver ändras eller tillföras. Länsstyrelsen behöver era synpunkter innan augusti månads utgång för att kunna lämna förslagen till Jordbruksverket senast 1 september.

För att åstadkomma en hållbar utveckling på landsbygden är det viktigt med goda idéer och därför behövs just era förslag i detta arbete.

Varmt välkomna!

Landsbygdsenheten,
Länsstyrelsen Uppsala län

Foto: Ylva Englund, Camilla Andersson, cc.flickr.com/reinholdberinger

Utflyktsprogram 2011 Fågel, fisk eller mittemellan -vad passar dig?

Gratis guidningar och naturvandringar 2011.

Läs mer på www.lansstyrelsen.se/uppsala (sök på Utflyktsprogram)

Jordbruk och landsbygd

Livsmedelsproducent? Förädlare? Eller helt enkelt en aktör i Matlandet Sverige?

Då finns pengar att söka i Landsbygdsprogrammet!

Mat och måltid är två ord på många läppar idag. Intresset för närodlat och lokalproducerad mat är stort och sedan år 2008 finns en nationell vision om Sverige som Europas nya matland. För att förverkliga en sådan vision behöver vi många duktiga och drivna aktörer genom hela kedjan, från producenter till förädlare och säljare. Just förädlingen är av stor vikt i denna kedja – att ta en fin råvara och utveckla den kan öppna nya dörrar i en befintlig verksamhet, likaväl som den kan utgöra grunden till ett helt nytt företag. Ofta handlar det om att bygga på de styrkor man redan har – närodlat, ekologiskt eller kanske något som utmärker just den region du själv verkar inom?

Förädling kan handla om en rad olika saker. Kärnan är självklart att man har en råvara i grunden, men vilken råvara det handlar om kan variera mycket. Kanske vill du utveckla din mjölkproduktion med ett mejeri och göra traktens bästa ost? Eller börja

baka de där härliga surdegsbröden i lite större skala? Börja med biodling och få en fin egenproducerad honung? Eller varför inte ett charketuri som producerar Upplands bästa korv? Möjligheterna är många för den som är uppfinningsrik!

I Landsbygdsprogrammet finns särskilda pengar avsatta för företag som vill utveckla sin förädlingsverksamhet. Länsstyrelsen får varje år in ansökningar om företagsstöd från företag som på något sätt vill utveckla sin verksamhet inom förädling, men vi vill ha fler ansökningar! Under hösten år 2011 kommer en översyn av Landsbygdsprogrammet att göras och stödmedel kan då komma att omfördelas mellan de olika länen, vilket innebär att de län som inte använt sina medel kan få föra över en del av dessa till andra län. I Uppsala har vi fortfarande mycket medel kvar för förädling, så passa på att söka företagsstöd nu om du planerar att utveckla ditt företag!

Du kan få stöd med upp till 30 % av kostnaden när du söker stöd för nya investeringar och/eller inköp av tjänster som kan hjälpa dig att komma igång – eller komma vidare – med din verksamhet. Du kan även få stöd för att kompetensutveckla dig själv inom detta område, och du kan då få stöd

med upp till 80 % av kostnaden för detta (dock max 15 000 kr per person och år). Är du intresserad av dessa stöd? Kontakta oss för mer information eller gå in på Länsstyrelsen hemsida och läs mer (se adress nedan).

Utöver detta så kan du också få stöd för att utveckla nya produkter, tjänster, processer eller tekniker i samarbete med andra. Ibland kan det kännas tungt att starta upp en ny verksamhet på egen hand och då kan det vara bra att vara flera som går ihop. För att söka ett sådant stöd, som är ett projektstöd i Landsbygdsprogrammet, ska minst två parter ingå i samarbetet. Minst en av dessa måste vara primärproducent eller förädlare. I detta fall kan du få stöd för inköp av tjänster, inte för investeringar. Det är alltså ett stöd som främst handlar om att utveckla en ny idé och inköp av tjänster i samband med detta. För mer information, kontakta Länsstyrelsen eller läs mer på vår hemsida www.lansstyrelsen.se/upsala!

*Företags- och projektstöd:
Margareta Insulander,
018-19 51 73,
margareta.insulander@
lansstyrelsen.se*

*Kompetensutveckling: Anna Anjou,
018-19 53 30,
anna.anjou@lansstyrelsen.se*

Foto: Anna Anjou

Jordbruk & landsbygd

Intervju med en byggnadskonsulent

Owe Lindell. Foto: Anna Anjou

Vem är du?

Jag heter Owe Lindell och jobbar sedan 1996 som byggnadskonsulent på Länsstyrelsen Uppsala län. Ursprungligen kommer jag från en bondefamilj i Alunda. I mitten på sextioalet blev jag färdig byggnadsingenjör och under mina yrkesverksamma år har jag arbetat som kommunaltekniker i Olands kommun, handläggare på länsbostadsnämnden samt chef för tekniska avdelningen på samma nämnd innan jag slutligen tillträdde min nuvarande tjänst.

Vad gör en byggnadskonsulent?

Konsumenten handlägger ansökningar om förprovning av djurstallar. Det innebär att jag kontrollerar att ritningar för blivande stall kan uppfylla djurskyddslagen. Det som jag i stort granskar är mått, ljus, klimat samt utgödslingssystem och brandskydd. När vi människor, genom att hålla djuren i stallar, har begränsat deras naturliga beteende t.ex. i form av vatten- och födosök ska djurskyddslagen se till att vi inte hindrar djuren från det naturliga beteendet. I stallet ska djuren till exempel kunna äta lugnt och naturligt. Det får alltså inte vara så trångt att det uppstår konkurrens om mat och dricksvatten. Det ska även finnas utrymme för alla djur att ligga ner samtidigt.

Hur ser gången ut för ett ärende?

När ansökan med ritningar kommer till Länsstyrelsen granskar jag om djurskyddslagstiftningen kommer att kunna uppfyllas. Vi kan inte ge avkall på gällande lagstiftning, men med en bra dialog med lantbrukaren kan man alltid diskutera olika alternativa tekniska lösningar. Efter mitt godkännande kontakter jag länsveterinären och i vissa fall juristen för att inhämta deras syn på ärendet. När allt är godkänt beslutar lantbruksdirektören att sökanden får sitt ärende beviljat. Om en ansökan är komplett tar detta inte mer än en månad. Om ansökan däremot är ofullständig kan det dra ut på tiden då flera kontakter kan behövas och kompletteringar göras. Vid slutbesiktning av bygget kan man se en parallell med att besiktiga en bil. Vid mindre anmärkningar får man godkänt med villkor om att snarast åtgärda och vid större anmärkningar måste man åtgärda inom viss tid samt få en efterbesiktning.

Hur undviker ni att bedömningar blir olika mellan de 21 länsstyrelser som finns?

För att få samstämmighet och likvärdig bedömning har alla konsulenter, via e-post, täta kontakter där vi stämmer av hur tolkningar ska göras. Jordbruksverket ingår också i detta nätverk. Byggnadskonsulenterna i Mälardalsregionen träffas också några gånger per år för att verka för samstämmigheten. Utöver detta håller Jordbruksverket regelbundet kurser för att verka i samma riktning. Jag tycker att allt detta tillsammans verkligen gynnar likartade bedömningar.

Nu när jag inomkort ska pensioneras vill jag avsluta med att säga att dessa 15 år som konsulent har varit de absolut bästa i mitt yrkesverksamma liv! Den variation av skrivbordsjobb och fina möten med lantbrukare och djur har givit mig mycket stimulans och glädje.

Anna Anjou
018-19 53 30

Foto: Ing-Marie Josefsson

Jordbruk och landsbygd

Utbetalningsläget

2010 var ett riktigt bra år, vi lyckades nästan få ut alla utbetalningar i tid. I år är läget dock något annorlunda. Många block har uppdaterats under senare delen av 2010 efter att vi fattat beslut. Därför måste ett flertal beslut för 2010 göras om. Vi arbetar just med att handlägga om 2010 års utbetalning. Tyvärr kan vi inte lägga dessa ändringar åt sidan och fokusera på årets handläggning, då besluten för 2010 beslut måste vara klara innan vi börjar med utbetalningar för 2011.

Detta innebär att många lantbrukare inte kommer att få sin ersättning vid första utbetalningstillfället. Vi på landsbygdsenheten är medvetna om att det kommer att drabba många hårt, särskilt med tanke på årets skörd och vi gör allt vi kan för att så många som möjligt skall komma med i utbetalningarna.

Preliminära datum för utbetalning:

14 okt Delutbetalning miljöstöd (65% av stödbeloppet)

- 1 dec Gårdsstöd
- 28 dec Gårdsstöd och Miljöstöd
- 19 jan Gårdsstöd
- 31 jan Miljöstöd
- 29 feb Miljöstöd

Foto: Anna Jakobsson

Överklaga

– när och hur?

Efter kommissionens besök 2007 och 2008 har stödsystemen genomgått stora förändringar. Uppdatering av blockkartorna har skapat mycket jobb för alla inblandade, lantbrukare såväl som handläggare. De nya kraven på uppdateringen av Sveriges blockdatabas innebär att blocken med jämna intervall kommer att ses över vilket ofta leder till justeringar av blockgränsen. Detta nya arbetssätt har resulterat i att du som lantbrukare får många brev från både Länsstyrelse och Jordbruksverket, där flera av meddelanden kan kännas svåra att förstå. Därför kan det vara på plats med en liten genomgång av vad du som lantbrukare bör tänka på.

Vad skickar länsstyrelsen ut och hur skall de hanteras?

Vi på länsstyrelsen skickar ut:

1. Åtagandeplaner
2. Kontrollresultat (djur-, fält- och administrativa)
3. Beslut (Åtagande, utbetalning och återkrav)
4. Förfrågningar angående ansökan

Åtagandeplaner är ett förslag från länsstyrelsen. Här ser du gränser för ditt kommande åtagande samt vilka skötselkrav som ställs. Som lantbrukare får du möjlighet att komma in med synpunkter inom en viss tidsperiod efter att åtagandeplanen skickats ut.

Kontrollresultat är ett sammanställt resultat av antingen djurkontroll, tvärvillkorskontroll, fältkontroll eller administrativ kontroll. Den administrativa kontrollen genomförs på kontoret där våra handlägningsprogram jämför anmäld areal med areal i blockdatabasen. Övriga kontroller görs på plats. Här får du som lantbrukare möjlighet att bemöta resultatet inom en viss tidsperiod.

Beslut från Länsstyrelsen rör 5-årsåtaganden, utbetalningsbeslut eller återkravsbeslut. Dessa beslut kan du som lantbrukare överklaga. Överklagan skickas till länsstyrelsen men adresseras till Jordbruksverket. Överklagan måste vara länsstyrelsen till handa inom ett visst antal dagar från det att du som lantbrukare

delgivits beslutet. Tiden som du har på dig att överklaga framgår av beslutet. Länsstyrelsen kontrollerar att överklagan inkommit i rätt tid samt om det är uppenbart att något blivit fel. Därefter skickas ärendet över till Jordbruksverket. Med de nya rutinerna om översyn av blocken har många lantbrukare fått tilläggsbeslut på redan tidigare fattade beslut. Detta innebär att du som lantbrukare måste komma in med en ny överklagan, då du fått ett nytt beslut. I dessa fall räcker det dock med att skicka in en kopia på tidigare överklagan, stryka de uppgifter som är inaktuella samt skriva det nya beslutsdatumet.

När du överklagar måste följande framgå:

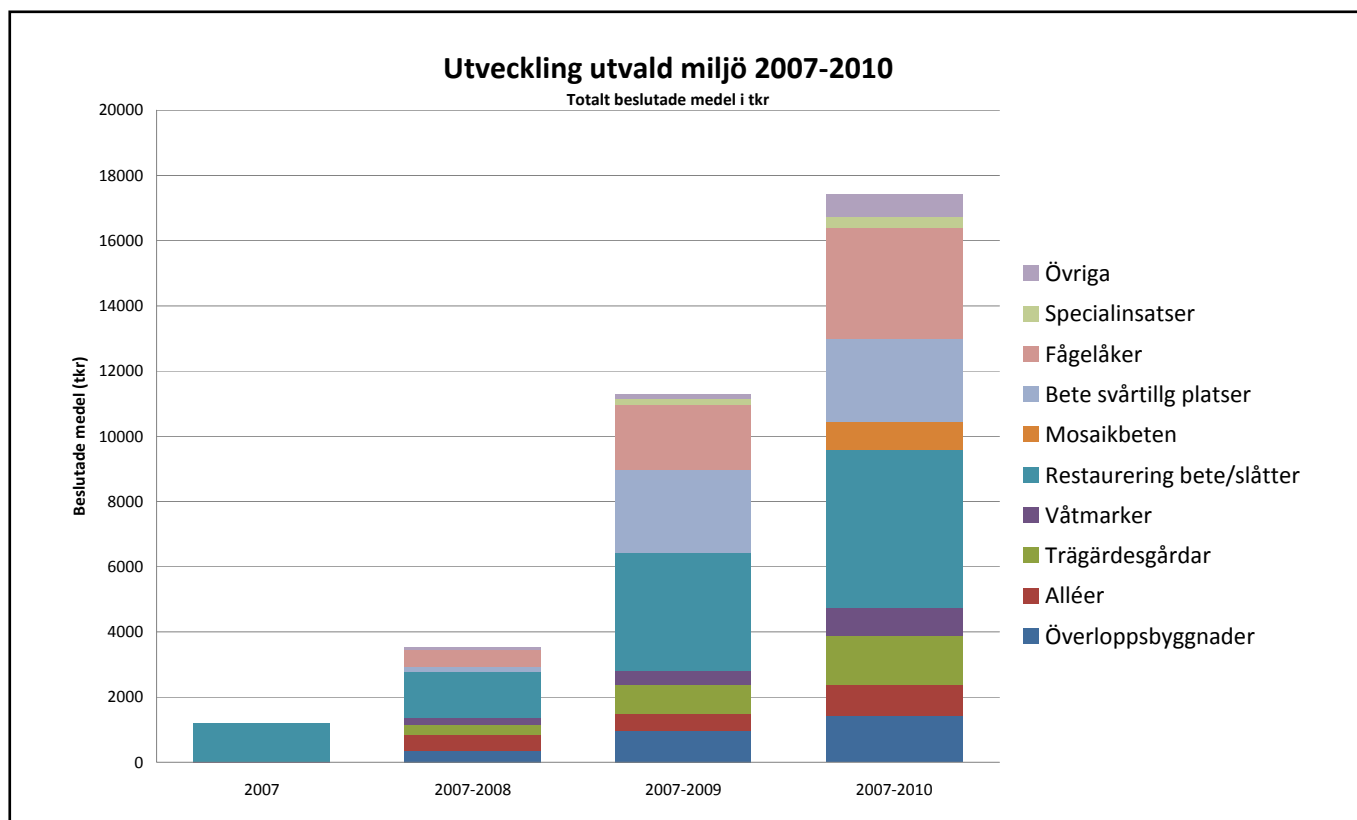
- Namn och kundnummer
- Beslut som överklagas (stöd, beslutsdatum och beslutsnummer)
- Vad i beslutet som du anser är fel. Motivera utförligt, gärna med bilder. Samt vilken ändring av beslutet som du begär.

Förfrågningar från länsstyrelsen skickas ut när det är något fel i din ansökan som länsstyrelsen inte kan lösa utan din hjälp. Detta skall du alltid svara på så fort som möjligt.

Förvaltningslagen

Flera lantbrukare har fått bifall i sin överklagan där förvaltningsdomstolen hänvisar beslut tillbaka till Jordbruksverket och länsstyrelsen då förvaltningslagen inte följts. Detta har framför allt hänt i indragningsärenden av stödrätter. Enligt förvaltningsdomstolen skall du som lantbrukare fått ta del av samt möjligheten att lämna synpunkter på de utredningar som påverkar beslutet. Många lantbrukare har fått beslutet först och därefter fått brev om nya arealer efter inventering. Här har förvaltningsdomstolen inte prövat beslutet i sak, det vill säga din överklagan utan de har endast konstaterat att de rättigheter som du har inte har uppfyllts. Detta innebär att när du fått alla underlag till beslutet kan ett nytt beslut fattas, som mycket väl kan vara identiskt med ursprungsbeslutet.

Suzanne Cewé
018-19 53 40

Insatser inom utvald miljö - Hur har det gått så här långt?

Utvald miljö är ersättningar inom landsbygdsprogrammet som betalas ut för åtgärder i odlingslandskapet som vi tycker är viktiga för natur- kultur och rekreationsvärden just i vårt län. När nuvarande landsbygdsprogram startade år 2007 började vi i Uppsala län även så smått att arbeta med utvald miljö. Från början var restaurering och anläggning av våtmarker samt restaurering av betesmarker och slätterängar de enda insatser som gick att söka. Sedan dess har fler och fler insatser lagts till. År 2010 var det möjligt att söka ersättning för totalt 22 olika insatser. Inför 2011 omarbetades strategin något och ett antal insatser med låg anslutning togs bort. I år, 2011, har vi nu i länet 17 stycken sökbara insatser inom områdena kulturmiljöer, vatten, betesmarker och slätterängar samt åkermarker.

Sedan 2007 har vi beslutat om nästan 17,5 miljoner kronor till olika insatser. I grafen här intill visas fördelningen av

medel mellan de olika insatserna och utvecklingen mellan åren 2007 och 2010. Bland annat har 100 överloppsbyggnader och 409 alléträd restaurerats och 5627 meter trägårdesgård byggts upp. Ungefär 12 stycken våtmarker har anlagts med hjälp av investeringsstöd, tillsammans blir den närmare 40 hektar. Ca 270 hektar betesmark har restaurerats (eller är under pågående restaurering), 510 hektar betesmark på ör (svårtillgängliga platser) har fått extra ersättning för att möjliggöra skötsel och ungefär 80 hektar mosaikbetesmarker och andra gräsfattiga marker som inte uppfyller de vanliga betesmarksreglerna har fått särskild ersättning. Dessutom har ungefär 175 hektar fågelåker iordningsställt. Och redan nu (juni 2011) har 61 ansökningar om nya insatser och projekt för 2011 kommit in!

På följande sidor hittar du några goda exempel från utförda insatser runt om i länet.

Martina Dernroth 018-195313

Beslutade medel i tusen kronor för insatserna inom utvald miljö i Uppsala län för åren 2007-2010. För varje år redovisas den totala summan beslutade medel, dvs. det som visas för år 2010 är samtliga beslutade medel under åren 2007-2010. Under gruppen övriga ingår de insatser som har mindre än totalt 250 000 beslutade kronor.

Mer information om länets olika insatser och hur man söker ersättning hittar du på länsstyrelsens hemsida www.lansstyrelsen.se/uppsala. Klicka vidare till Lantbruk & Landsbygd/ Lantbruk/Utvald miljö.

Natur & kultur

1 Restaurering av betesmark vid kyrksjön utanför Tegelsmora

År 2009 inleddes restaureringen av en drygt 11 hektar stor betesmark intill Kyrksjön i Tegelsmora. Men redan 15 år innan dess började Föreningen Tegelsmorasjön att restaurera sjön för att återfå en vattenspegel. Betesmarken som nu precis har restaurerats färdigt består av en högre

liggande betesmark med ett flertal gamla hagmarksträd och buskar samt en strandäng. Åtgärder som utförts är bland annat uppsättning av nytt stängsel och grindar samt huggning av träd, buskar och sly. Hagmarksträd har frihuggits, mindre dungar av träd har sparats liksom gammal hassel, hålaspar samt grova tallar, alar, björkar och askar m.m. Strandängsytan har röjts från sly och videbuskar

och vissa delar med vass och höga tuvor har frästs. Området har under restaureringsperioden betats av nöt. Betesmarken kommer fortsättningsvis att skötas med löpande åtgärder som bete och manuell röjning av främst sly och örnbräken. Det är också roligt att berätta att området precis har blivit utnämnt till ett så kallat smultronställe av Upplandsstiftelsen.

Martina Dermoth 018-195313

Foto: Martina Dermoth

Nyfräst yta på strandängen.

Foto: Martina Dermoth

Välkommen ut i hagen!

Foto: Paul Karlsson

2 Anläggning av våtmark vid Ekolsund

Våtmarken på bilden är ungefär 1,6 hektar stor och anlagd i en gammal lertäkt som genomkorsades av ett dike. En dammvall har lagts upp i nedre delen av våtmarken längs en väg och i vallen har en utloppsanordning (munk) installerats samt ett säkerhetsbreddavlopp. En sedimentationsgrav har grävts och vid inloppet till våtmarken har en tröskel skapats.

Att länsstyrelsen valde att stödja detta projekt var på grund av att våtmarken gynnar den biologiska mångfalden samtidigt som den minskar läckage av näring från uppströmsliggande åkrar. Till denna våtmark är det avrinning från cirka 100 ha åkermark.

Paul Karlsson
018-195317

Natur & kultur

3 Återskapad trögärdesgård i Bolka

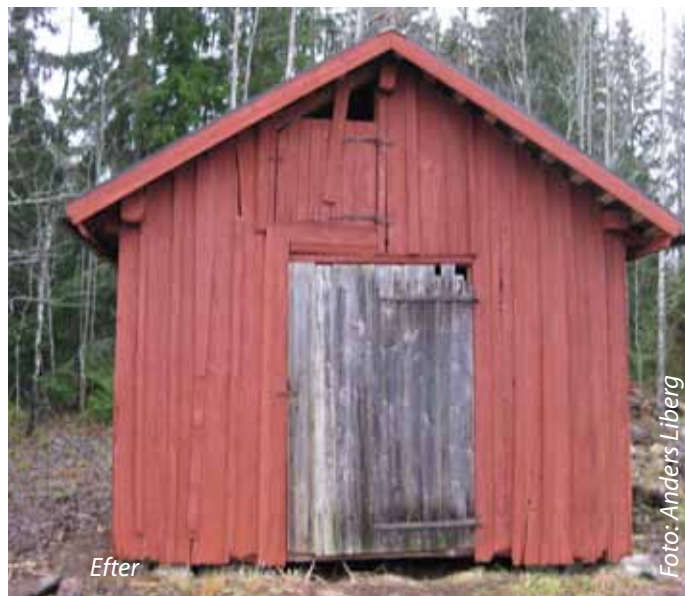
Trögärdesgården är återuppbyggd utmed den gamla byvägen i Bolka, väster om Öregrund. Vägen används i dag flitigt av vandrare och även som cykelled. Att återskapa trögärdesgården utmed delar av denna väg är viktigt ur kulturhistorisk synpunkt då det återskapar en prägel som funnits i det gamla odlingslandskapet under många år tillbaka. Att lyfta fram äldre kulturhistoria på detta vis kan även ha ett rekreativvärde då många får glädjen att beskåda trögärdesgården när de passerar den.

Anders Liberg 018-195236

4 Restaurering av en ängslada i Karö

Byggnaden är en gammal ängslada i Karö, nordväst om Östhammar, som står placerad i skogskanten precis intill en åker. Restaurering har gjorts av två bröder i Karö. Den gamla ängsladan finns med på fotografier från 1930-talet och med hjälp av dessa bilder har ladan restaurerats så autentiskt som möjligt. Allt material har tagits fram från den egna gården. Den ändring som gjorts är att det gamla spåntaket har ersatts med grå gjutna betongpannor som är från trakten och tillverkade på 1930-talet. Ladan lär även ha hyst kringvandrande luffare.

Anders Liberg 018-195236

Natur & kultur

5 Anläggning av anpassade skyddszoner

En anpassad skyddszon är ett område i en åker där det växer gräs och som är anlagd vid till exempel ytvattenbrunnar eller i svackor. Syftet är att minska ytavrinningen från åkermark för att på så sätt minska läckage av fosfor.

Intervju med Dan Johansson, Örsundsbro:

- Hur kom du på att ansöka om detta stöd?

Dan: Jag visste att marken inte lämpar sig för spannmålsodling och jag tänkte att om jag etablerar vall på marken skulle det gynna miljön. Jag visste att återväxten tar upp näringsämnen som finns i marken så att det inte förs bort med vår- och höstflödena.

- Hur gick du till väga för att söka stöden?

Dan: Jag fick ta reda på vilka regler som gäller och om marken lämpade sig för stöden av min konsult, som jobbar för LRF Konsult. Jag tyckte reglerna var klara och tydliga. Det var inte alls särskilt krångligt att söka stödet.

- Vad tycker du om stödet och hur länsstyrelsens arbetar med stödet?

Dan: Eftersom den anpassade skyddszonen kan ligga mitt på åkern är det bra att länsstyrelsen besiktigar marken i god tid, dvs. innan sista ändringsdatum för SAM-ansökan.

Längre handläggnings-tider

På grund av tjänstledighet och svårigheter att tillsätta liknande kompetens kommer inkommande ansökningar för restaurering av trädgårdsgårdar, alléer och överloppsbyggnader under perioden 1 juli till 31 december 2011 troligtvis kunna hanteras först under 2012. Har du frågor om detta kan du kontakta

Martina Dernroth 018-195313

Om marken inte uppfyller kraven för stödet har jag då möjlighet att ändra grödkoden till exempelvis träda ifall jag redan har sått ett vall i början av våren. Det är positivt att ni på länsstyrelsen följer upp skötselplanen någon gång under åtagandeperioden som du gjorde idag.

- Har du sett någon skillnad på etableringen och dess effekt under året?

Dan: Nej, inte än. Det har bara gått ett år och på grund av torkan och översvämningen under snösmältningen finns det fortfarande luckor på fälten som jag var tvungen att så in i början av våren.

- Vad kommer först, miljötänkandet eller ekonomin?

Dan: Om jag inte hade fått betalt skulle jag inte ha etablerat en anpassad skyddszon. I det här fallet hänger miljötänkandet ihop med ekonomiskt vinst. Miljövinsten är att jag inte behöver gödsla pga. att jag odlar vall istället för spannmål och ändå tar grödan upp näring. Gräset på skyddszonen är alldeles mörkgrönt och t.o.m. surkulla har växt upp på marken.

- Kan du rekommendera andra lantbrukare i länet att söka stödet?

Dan: Javisst, marker som inte lämpar sig för spannmålsodling, till exempel sumpmark, och som ligger på åkermark passar utmärkt till att ha anpassade skyddszoner på. Som sagt, reglerna är inte alls krångliga!

Asnaketch Woldetensaye
018-195203

Klimat & miljö

Greppa Tämnarån – Med miljömålen i sikte

Till hösten kommer Greppa Näringen göra en särskild satsning i Tämnaråns avrinningsområde. Genom att erbjuda rådgivning och fältvandringar kring olika teman kan lantbrukare och rådgivare tillsammans arbeta för att uppnå miljömålet "Ingen övergödning" och God ekologisk status i Tämnarån.

Greppa Näringen erbjuder enskild rådgivning och har pågått här i Mälarenregionen sedan 2005.

–"Genom Greppa Näringens arbete sparar man på två håll, både på miljö och på utgifter. Det bidrar till ett helhetstänk," säger Per Möller, lantbrukare i Tärnsjö och medlem i Greppa Näringen.

Projektet finansieras av moduleringspengar från gårdsstödet och all rådgivning är därför kostnadsfri.

Utmaningen - God status i Sveriges vattendrag till 2020

Övergödningen i våra sjöar, vattendrag och hav är ett stort miljöproblem. Avloppsvatten både från enskilda

avlopp och från reningsverk, dagvatten från tätorterna och utsläpp från en del industrier bidrar till övergödningen. Jordbruket bidrar också till övergödningen, både genom näringsläckage från åkermarken och från stallgödsel från djurgårdar. I jordbruksintensiva områden kan jordbrukets bidrag vara betydande. Tillsammans orsakar dessa utsläpp att vattendragen får försämrade vattenkvalitet, sjöarna växer igen eller grumlas av alger och havet återkommande drabbas av svåra algblomningar. Syrgasbrist, fiskdöd och förändrade ekologiska förutsättningar blir konsekvensen.

På länsstyrelserna i hela Sverige pågår ett intensivt arbete för att reda ut hur mycket fosfor och kväve måste minska för att vattnen långsiktigt ska behålla sin ekologiska funktion. I många fall behöver inte insatserna vara så stora. Förbättrade enskilda avlopp, högre reningsgrad i reningsverken och ett effektivare tillvaratagande av dagvatten kan ge stora positiva effekter. Inom jordbruket räcker ofta åtgärder som en korrekt växtnärbalans, skyddszoner eller ansvarsfull hantering av stallgödsel för att minska utsläppen avsevärt. I Tämnaråns avrinningsområde finns både stora jordbruksområden, tätorter och enskilda avlopp som tillsammans

orsakar att ån inte uppnår den goda status som är en förutsättning för att ån, sjöarna och havsområdet utanför åns mynning ska bevaras. Jordbruket behöver minska sina utsläpp med ungefär tio procent i Tämnaråns avrinningsområde vilket är genomförbart utan särskilt stora kostnader. Greppa Näringen erbjuder kostnadsfri rådgivning som hjälper lantbrukaren att bidra med sin lilla del av minskningen.

I början av oktober kommer vi på länsstyrelsen att kalla lantbrukare till ett möte för att diskutera vilka åtgärder som krävs för att uppnå god status i Tämnarån. Medverkande kommer bland annat att vara Jonas Berglund från LRF och Greppa ambassadören Per Möller. Efter mötet kommer vi att samla ihop era synpunkter och förslag på aktiviteter och göra en plan för det kommande året. Liknande satsningar har med framgång redan genomförts i Örebro och Stockholms län. Exempel på teman för rådgivning, fältvandringar och studiecirkel kan vara precisionsodling, dikning, markpackning, växtföljd och bördighet, grovfoderodling och strukturkalkning. Det är ni som deltar som avgör vilka åtgärder som skulle fungera bäst i ert område.

*Cecilia Bertholds landsbygd
Gunilla Lindgren Naturmiljö*

Foto: Joel Berglund

Klimat & miljö/Rådgivning & kurser

Strukturkalkning minskar utlakning av växtnäring från Upplands lerjordar

Strukturkalkning och Lokala vattenvårdsprojekt (LOVA)

I år har lantbrukare i Östhammars, Enköpings, Knivsta och Uppsala kommuner fått dela på knappt tre miljoner kronor i LOVA-bidrag för strukturkalkning av lerhaltig åkermark. Genom att blanda in släckt kalk som reagerar med lerpartiklarna förbättras jordens struktur och dräneringsförmåga, och därmed minskar förlusten av växtnäring till vattendragen. Näringen stannar istället där den hör hemma – i åkerjorden. Dessutom gynnas grödans rotutveckling och därmed näringsupptaget och tillväxten. Vid försök inom Bornsjöprojektet har man sett en halvering av fosforhalten i

dräneringsvattnet från strukturkalkade fält (se <http://www.greppa.nu/omgreppa/nyheter/halveratfosforlacka-gemedstrukturkalkning.5.4d699a812c3c7b925d80001278.html>).

LOVA ska främst bidra till minskad belastning av fosfor och kväve till havet. Eftersom en stor del av Östersjöns näringsbelastning kommer från jordbruksmark är det positivt med effektiva åtgärder som dessutom kan öka grödans tillväxt. En ytterligare miljövinst är minskad bränsleförbrukning genom att jorden blir mer lättbearbetad.

Så här söker du LOVA-medel

I höst (senast 30 november 2011) finns en ny möjlighet att söka medel för 2012. Kommuner och ideella sammanslutningar kan söka bidrag hos länsstyrelsen i det län projektet ska genomföras. LOVA-bidrag kan inte ges till vinstdrivande företag eller enskilda privatpersoner. Ett lantbruksföretag kan därför inte söka LOVA-bidrag, men däremot en LRF-

avdelning, ett dikningsföretag, en vattenvårdsförening, en samfällighet eller annan intresseförening. Stödet ges för högst 50 % av projektets stödberättigade åtgärder och därför krävs en egen motfinansiering av den sökande. Stöd kan inte ges till åtgärder som redan har påbörjats, eller till åtgärder som man enligt lag eller annan författning är skyldig att genomföra.

Välkommen att kontakta Länsstyrelsen om du har frågor eller vill diskutera projektidéer!

Mer information finns på Länsstyrelsens webb:

<http://www2.lansstyrelsen.se/uppsala/Sv/naringsliv-och-foreningar/projektstod/LOVA/Pages/default.aspx>

Vägledning och ansökningsblankett med anvisningar finns på Naturvårdsverkets webbplats

Ingrid Wänstrand 018-19 51 26,
ingrid.wanstrand@lansstyrelsen.se

Drivkraftiga företagare på landsbygden!

Kvinna – ta ditt företagande ett steg till i utvecklingen

Välkommen till en kursserie där du får möjlighet att lyssna och lära om hur du kan ta ditt företag vidare. Du

har även möjlighet att delta aktivt i diskussioner om olika hinder deltagarna stött på. Ämnen som kommer att diskuteras är bl.a. företagarens villkor och utveckling, marknadsföring, avtal, finansiering och lönsamhet samt drivkraft och potentiella affärsidéer.

Kursdatum: 12 sep, 15 sep, 4 okt, 6 okt, 12 okt och 18 okt.

Tid: kl. 16-19.30. **Platsen** är Uppsala. Lokal återkommer vi med i början av augusti. **Kursavgift** är 1850 kr inkl moms och inbetalas till Länsstyrelsen i Uppsala. Plusgiro 35173-4. Uppge namn och Drivkraftiga företagare. **Anmälan:** till Annika Lundegårdh på tfn: 070 795 23 93 alt genuin@gfok.se

Välkomna!

Inspiration för dig som är intresserad av våtmarker

Välkommen att besöka "Våtmarksguiden" - en webbsida tänkt som en källa till inspiration för dig som planerar att anlägga en våtmark. På våtmarksguiden kan du läsa om bra anlagda och skötta våtmarker samt hitta lämpliga objekt att besöka. Guiden ger även tips om skötsel och underhåll. Hittills finns ett tjugotal goda exempel på våtmarker, i Mälardalens jordbrukslandskap, beskrivna på våtmarksguiden. Framöver kommer det att fyllas på med ytterligare goda exempel från regionen. Besök www.vatmarksguiden.se för mer läsning och information.

Anna Anjou 018-195330

INSPIRATION FÖR DIG SOM ÄR INTRESSERAD AV VÅTMARKER

Våtmarksguiden är tänkt som inspirationskälla för dig som planerar att anlägga en våtmark. Du kan också du som har en våtmark få tips om skötsel och underhåll.

Våtmarksguiden har finansierats av Länsstyrelserna i Stockholms-

Välkommen till våtmarksguiden

På våtmarksguiden hittar du 20 goda exempel på jordbrukslandskap. Sidan är under uppbyggnad med information. Välkommen in att tjuvkika så länge!

Rådgivning och kurser

Har du dålig lönsamhet i din djurproduktion? Funderar du på andra djurslag som kan vara mer lönsamma? Att föda upp djur i viltvägn kanske kan vara något för dig!

Uppfödning av Vilt

Kursen kommer att beröra både uppfödning av hjort i hägn samt uppfödning av vildfågel såsom fasan och änder som används till jakt. Föreläsare är bland annat Martin Åkerström som är utbildad

viltmästare och har stor erfarenhet av vilt i hägn, både för jakt och för produktion. På kursen går vi igenom vilka förutsättningar som är bra, byråkrati kring hägn, utfodring och uppfödning samt ekonomi och marknad.

Datum: 14:e september 2011.
Tid: 10.00-16.00. **Plats:** Skebo Herrgård, norr om Norrtälje och studiebesök på Hargs bruk utanför Hargshamn i Uppland. **Anmälan:** senast den 2:a september till Hushållningssällskapet, telefon

018-56 04 00 eller e-post hskonsult@hushallningssallskapet.se. **Info:** Sofia Ång 0704 23 75 25. **Deltagaravgift:** 400 kr, ex. moms och förtäring.

Sänk dina kostnader genom energikartläggning på gårdsnivå!

Lantbruksföretag med mellan 50 och 100 djurenheter erbjuds möjligheten att få en energikartläggning av företaget till ett starkt reducerat pris.

Kartläggningen sker i grupper av 3–5 företag med liknande produktionsförhållanden och som ligger någorlunda nära varandra geografiskt.

Gruppen träffas på en av deltagarnas företag och får en grundläggande genomgång kring potentialen i att spara energi. Därefter gör gruppen en gemensam kartläggning på den aktuella gården. De deltagare vars företag man inte besöker får i uppgift att fylla i en mall för kartläggning av den egna gården. Rådgivare vid Hushållningssällskapet återkopplar sedan till dessa uppgifter.

Svenskt Sigills klimatmärkning kräver energikartläggning

Att genomföra en energikartläggning kan innebära stora fördelar för både plånboken och miljön. Inom Svenskt Sigills frivilliga klimatcertifiering, en tilläggsmärkning, är det redan idag ett krav att företaget vid ingången i systemet gör en energikartläggning. KRAV har motsvarande ambition att införa bestämmelser kring energi i sina regler.

Anmäl dig – begränsat antal platser!

Antalet lantbruk som kan få energikartläggningen till reducerat pris är begränsat - anmäl ditt intresse så snart som möjligt. **Kostnaden** för att få en energikartläggning kommer att vara 950 kr per företag, ex. moms (resten finansieras inom Landsbygdsprogrammet).

Anmälan: Gunnar Hadders, HS-konsult, Tfn 018-56 04 12, gunnar.hadders@hushallningssallskapet.se

Fältvandring - Anläggning och skötsel av våtmarker

5 september 16.00-19.00. **Prel plats:** Jönsbolssjön, Almunge

Kom och få inspiration och råd om hur man kan anlägga och sköta våtmarker. Vi kommer att titta på ett par anlagda våtmarker som Holmen skog har anlagt. Lämplig skötsel, stödregler och anläggningsteknik m.m. tas upp. Medverkar gör Sören Eriksson, HS Konsult AB och Jonas Andersson, WRS Uppsala.

Anmälan senast torsdag 1 september. **Mer info och vägbeskrivning;** kontakta Sören Eriksson på tel. 0707-462588. Ta med eget fika!

NYHET! Läs mer om våtmarker och Jönsbolssjön på nätet på www.vatmarksguiden.se. Ett nätverk av besöksvåtmarker i Mälardalen.

Rådgivning och kurser

Rådgivning om fjäderfä

För dig som tänker utöka den ekologiska produktionen eller lägga om till ekologisk fjäderfäproduktion finns möjlighet till rådgivning.

Kontakt: Åsa Odelros, 0706 - 97 66 11 eller 0291-610 41.

Ekologiska månadsbrevet

Vill du kostnadsfritt prenumerera på Ekologiska månadsbrevet som ges ut av Hushållningssällskapet? **Kontakta** då hushållningssällskapet, 018-56 04 00 eller hskonsult@hushallningssallskapet.se.

Rådgivning till producenter av ekologisk frukt, bär, sparris & rabarber

För dig som odlar ekologisk eller tänker lägga om till ekologisk produktion av frukt, bär, sparris och rabarber finns möjlighet till rådgivning. Ta kontakt med Kirsten Jensen senast månaden innan besök önskas. Besök ska planeras med framförhållning för att optimera transport och restid. Kirsten Jensen skickar även informationsbrev via e-post, om du gör en **anmälan** till Kirsten Jensen, Länsstyrelsen i Västra Götalands län, 070-571 53 51 eller kirsten.jensen@lansstyrelsen.se.

Foto: cyklonebill (flickr.com)

Mentorstöd vid omläggning

Vill du lägga om till ekologisk produktion? Du kan få stöd och hjälp av en kollega. Bondens Ekoråd erbjuder mentorstöd, det vill säga en erfaren kollega som tidigare ställt om sin gård och som kan vara bollplank och dela med sig av erfarenheter och idéer. I konceptet ingår även gruppaktiviteter och stöd via telefon och e-post. Nyhet! Mentorer också kommer att erbjudas lantbrukare som tidigare lagt om och som nu vill utveckla sin produktion eller starta en ny ekologisk produktionsgren.

Information: www.bondensekorad.se

Kontakt: Inger Källander, 011-700 93 eller 070-633 64 69. **Avgift:** 7 500 kronor exklusive moms.

Fårens beteende

Cathy Dwyer är forskare och anställd vid institutionen för djurens välfärd och beteende vid Scottish Agricultural College. Hon har bl a studerat tackors och lamms beteende vid lamning och olika orsaker till skillnader i modersegenskaper och lammöverlevnad. Hon har också studerat hur olika betesmiljöer påverkar fårens sociala beteende, betande och vaksamhet.

Hon föreläser för oss om fårens beteende på engelska. Veterinär Åsa Lindqvist "Fä & Folk" finns med som översättare.

När: Onsdagen den 5 oktober (prel. 09.30 – 16.00). **Var:** Länsstyrelsen i Stockholm. **Kostnad:** 200 kr exkl moms och förtäring. **Anmälan:** Senast den 1 september på Länsstyrelsens hemsida www.lansstyrelsen.se/stockholm sök upp kursen under kalender (finns nere till höger). Använd kursens anmälningsformulär. **Frågor:** Åsa Pettersson 08-785 49 32

OBS! Kursen planeras även i Kalmar den 3 oktober 2011

Foto: Gunar Lundström (flickr.com)

Svampodling på ved

Odling av cellulosanedbrytande svamparter som ostronskivling och shiitake är en energisnål, läckagefri och giftfri livsmedelsproduktion. Råvaror är billiga material som halm och gallringsvirke. Restprodukterna efter odling är utmärkta som jordförbättringsmedel.

När: Lördag 22 oktober i Hågaby, Uppsala. **Deltagaravgift** 250 kr inkl moms. **För mer information & anmälan:** 018-495 62 42, kurser@avenus.se, www.avenus.se

Marknadskompetens med ekologisk inriktning

Är du landsbygdsföretagare/en grupp av landsbygdsföretag med intresse för ekologisk produktion och vill ha hjälp med att bolla och strukturera upp företagsutvecklingsidéer? **Vänd dig då till** Dirk van der Krogt, marknads- och branschutvecklare på Ekologiska Lantbrukarna, 018-10 10 36, 073-752 24 97, dirk.vanderkrogt@ekolantbruk.se

Rådgivning och kurser

Parkvandring i Enköping

Aktiviteten vänder sig dels till producenter av sommarblommor och perenner dels till besöksföretag på landsbygden – boende, caféverksamhet, gårdsbutik eller liknande.

Mona Holmberg från Holmberg & Strindberg Trädgårdskonsulter leder vandringen. Mona är en flitigt anlitad föreläsare och hon designar varje år rabatter och urnor i bl.a. Uppsala, Enköping och Göteborg. Mona har ett förflutet som ansvarig för sommarblommorna på Göteborgs Botaniska Trädgård och har skrivit den eftertraktade sommarblomsboken "Nordiskt ljus och italiensk hetta".

Under vandringen tittar vi på en sommarblomsrabatt som Mona komponerat. Dessutom går vi runt i parkerna och tittar på främst perenner men också sommarblommor. Mona kommer bl.a. att ta upp växtval, komposition och skötsel när det gäller perenner.

Tid: Torsdagen den 1 september kl. 09:30 – 15:00.

Plats: Enköping. Samlingsplats meddelas i välkomstbrev efter anmälan. **Anmälan:** Senast 25/8 till Agneta Mattsson, Landsbygdsenheten, 021-19 50 24, lantbruk.vastmanland@lansstyrelsen.se Vid avanmälan senare än 30 augusti eller om du uteblir utan att ha hittat en ersättare, debiteras 200 kr + moms samt eventuell kostnad för förtäring som inte går att avboka. **Kostnad:** Parkvandringen kostar 300 kr + moms. Lunch och fika betalar var och en själv

Frågor: Kontakta Elisabeth Håkansson, 021-19 50 40, eller Elisabeth Ögren, 021-19 50 29

Trädgårdsrådgivning

Det finns möjlighet till kostnadsfri rådgivning om minskad användning och säkrare hantering av bekämpningsmedel samt optimerad användning av växtnäring riktad till odlare av kruk- och utplanteringsväxter.

Kontakt: Monica Konsult, Monica Borg Ohlson, 0220 - 408 18 eller 070-645 59 98.

Studieresa – Svamp i Finland!

Följ med på en intressant och inspirerande 2-dagars studieresa till svamplandet Finland.

Finland har drygt 20 vilda och odlade handelssvampar som regleras och övervakas av myndigheterna. Alla av Livsmedelssäkerhetsverket Evira godkända handelssvampar är lämpade för försäljning. Vi avser att besöka några företag som hanterar och förädlar svampar (vilda/odlade) samt Evira för att lära om deras reglering och kvalitetstänkande vid hanteringen av svamp.

Vi tar nattbåten från Stockholm söndag kväll och åter onsdag morgon, med en övernattnings i Finland.

Datum är antingen 25-28/9 eller 2-5/10.

Deltagaravgiften är 300 kr ex. moms. Kostnad för logi och förtäring betalas av var och en. Projektet bekostar buss- och båtresorna samt studiebesöken.

Anmälan: senast 9 september till Hushållningssällskapet, 018-56 04 00, eller hskonsult@hushallningssallskapet.se. Mer info och datum läggs ut efterhand på www.hushallningssallskapet.se/hskonsult.

Om ytterligare info önskas kontakta projektledare Kikki Fors HS Konsult AB, 0702-22 25 52.

Rådgivningscheck

Känner du ett behov av att diskutera utvecklingsidéerna för ditt företag med en rådgivare? Om dina utvecklingsplaner är förenliga med Landsbygdsprogrammet för Sverige 2007-2013 finns chansen att få en rådgivningscheck. **Anmäl intresse** och rekvirera blankett från Länsstyrelsen.

Kontakt: Anna Anjou 018-195330 alt. anna.anjou@lansstyrelsen.se

Rådgivning om grönsaksodling

Nu finns en möjlighet till rådgivning om yrkesmässig odling av grönsaker på friland.

Kontakt: Elisabeth Ögren, Länsstyrelsen i Västmanland, 070-325 38 12.

Foto: Ylva Englund

Marknadsresa till England

I **oktober** arrangerar LRF Mälardalen en studieresa till England för dig som är trädgårds- eller grönsaksföretagare i Mälardalen, Örebro och Södermanland. Vi besöker producenter som profilerat sig på en storstadnära marknad och tar del av ny kompetens, inspiration och goda exempel inom marknadsområdet trädgårdsprodukter och grönsaker. Resan är under planering och vi räknar med att åka 3-4 dagar under vecka 42.

Mer information om program och anmälan kontakta Folke Brinckmann, 0171-41 76 55, folke.brinckmann@lrf.se

Sälja svamp i gårdsbutik

Vill du lära dig plocka några säkra vilda matsvampar? Lära dig förädla och tillaga goda svamprätter? Sälja svamp i gårdsbutik, på Bondens egen marknad, till uppköpare och restauranger, eller använda i maten i Bo-på-lantgård, gårdscafé och catering?

I höst drar vi igång en tredagars utbildning med:

Svampkännedom * hantering * förädling * tillagning * förpackning * märkning * förvaring * marknadsföring.

Teori, fältövning, studiebesök och matlagningsdag ingår.

Tid: Vecka 35/36 en fältdag, arter, onsd 14/9 – teoridag, torsd 15/9 – matlagningsdag, ca kl 9.30-16. **Plats:** Projektet genomförs i Örebro, Västmanlands, Södermanlands, Stockholms och Uppsala län. **Deltagaravgift:** 1 000 kr exkl. moms. Kostnad för svampbok och förtäring tillkommer. **Anmälan:** senast 24 augusti till Hushållningssällskapet, 018-56 04 00, eller hskonsult@hush.se.

Kontakt: Kikki Fors, Hushållningssällskapet 070-222 2552

Foto: murkas2 (flickr.com)

Landsbygdsenheten 018- 19 50 10 (09.00-15.00)
E-postadresser till personal på Länsstyrelsen:
fornamn.efternamn@lansstyrelsen.se
grona.bladet.c@lansstyrelsen.se

Nästa nummer av Gröna Bladet kommer i månadskiftet okt-nov. Vill du ha Gröna Bladet med e-post? Maila ditt namn, e-postadress och kundnummer till: grona.bladet.c@lansstyrelsen.se